

וישלח

שמעון בר מגס

ד

אֱלֹהֵי קֹשׁ שִׁינִין זָבָדוֹ
בָּבוֹא מְשׁוּל אֵשׁ כְּנָגְדּוֹ
גָּעוּל הוֹשֵׁת בְּמַעֲמָדוֹ
דָּד אֹמֵץ רַפְיוֹן יָדוֹ
5 הֵצֵר לְחֶלֶק בְּעָמְדוֹ
וּבְמַחֲנוֹת שַׁחַק נָתַן[ל] נוֹה בְּעוֹדוֹ
זִיד יְהִיר גָּשׁ בְּאִידוֹ
חָגוּר כְּלִימָדוֹ
טוֹב וְרַחוּם [ה] פְּחִידוֹ
10 יָשׁ[ר] הֵצִיל מִפִּידוֹ
כָּבֵד עָלָיו פָּחַדוֹ
לְחָצוֹ וְהַפְחִידוֹ
מִמָּקִים דְּבָר עָבָדוֹ

נורא מרום (וקדוש)

1 זבדו] מתוקן מן דברו

1 קש: ועל-פי עו' יח. שינן זבדו: שינן חרבו שהיא מתנתו; השווה בר' כז: מ. / 2 משול אש: הוא יעקב, ועל-פי עו' יח. כנגדו: מולו. / 3 געול: דחוי; והשווה לעיל, ו: ד, טור 3; ז: ב, טור 4. הושת: נעשה. במעמדו: בעמידתו. / 4 דד: יעקב. אומץ רפיון ידו: השווה לעיל, ט: ד, טור 1. / 5 הצר: נעשה צר. לחלק: ליעקב. / 6 ובמחנות שחק נתלוה בעודו: אף-על-פי שתמיד ליווהו מלאכי שמים. / 7 זיד יהיר: הוא עשיו; והשווה לעיל, ח: ג, טור 19. גש: נתקרב וניגש. באידו: בשנאתו. / 8 חגור כלימודו: מזוין בחרב כפי שהיה למוד ורגיל. / 9 טוב ורחום: כינוי לאל החנון ורחום. / 10 ישר: את יעקב. מפידו: מאסון. / 11 כבד עליו פחדו: מי שפחדו כבד על יעקב, והיינו, הקדוש-ברוך-הוא. / 12 לחצו והפחידו: את עשיו. / 13 מקים דבר עבדו: על-פי יש' מד: כו.

ה

מְלֹאכִים אֲשֶׁר תָּזֶה [עו]לִים וַיּוֹרְדִים
הֵם לְיוֹהֵו וַעֲזָרוּהוּ מְ[ס]ל[ו]יָדִים
נָצַר[וּ] וְהוּא בְּכָל הַלֵּךְ מִשְׁעָן וּסְעָדִים

1 חזה: יעקב. עולים ויורדים: בשעה שיצא מארץ-ישראל; והשווה בר"ר סח: יב, עמ' 789-788: 'מלאכין המלוין את האדם בארץ אין מלוין אותו בחוצה לארץ, עולים אילו שליווהו בארץ ויורדים אילו שליווהו חוץ לארץ'. / 2 מסלודים: מפחד. ההשלמה בלתי- בטוחה (אולי: מ[כ]ל. . . דים). / 3 נצרוהו בכל הלך: השווה לשון תנחומא, וישלח, ג:

שְׁתֵּי מִתְּנֻנּוֹת [שְׁלֹגְדִידִים]

5 שְׂרָפִי בְּנֵי [בְּנֵי] לֹו[הוּ] בְּצִבִּי אֶרֶץ
וַיִּבְרַק מִשְׁלַחַת נַחֲוֵהוּ בַחוּץ לְאֶרֶץ
עוֹד יְדוּדֵי[ן] [אֶ]שֶׁר הֵם [..] בְּכָל [הָ]אֶרֶץ
וְאַחֲרֵיהֶם הֵם נְשַׁלְּחִים בְּכָל אֶרֶץ

פְּתָרוֹן עוֹלָיִם וַיִּוְרְדִים בְּמ[וֹרָא]
10 הֵמָּה הָיוּ מ[לְ]אֲכִי [מָה] נִוְרָא
צָאֲתוּ עָלוּ טַפְסָרִי אֶרֶץ טְהוֹרָה
נְ[וֹ]רְדִי וְאַחֲרֵיהֶם [נְרִי] בְּנִיא [לֹא] מְטוֹהֲרָה

אל נא [לעולם] תע[רץ]

'שבשעה שהלך יעקב לארם נהרים היו מלאכי א"י משמרין אותו ומלוין אותו. כיון שהגיעו לח"ל נסתלקו וירדו אחרים ונתלוו לו. כיון שחזר מן לבן היו אותן מלאכים שנמסרו לו מלויים אותו עד ארץ ישראל. כשהרגישו מלאכי ארץ ישראל שיעקב בא יצאו לקראתו להתלוות לו שנאמר ויפגעו בו מלאכי אלהים [בר' לב:א.]. 4 שתי מחנות שלגדודים: על-פי המשך הדרשה בתנחומא, שם: 'התחילו שתי מחנות עומדין אצל יעקב שנאמר מחנים. מה עשה שלח מהן בשליחותו. מיד הלכו וקדמו לעשו ועשו עצמן כשני ראשי גייסות. והשווה עוד בר"ר עה"י, עמ' 889–890. הכינוי 'גדודים' למלאכים נסמך כמובן גם על איוב יט:יב; כה:ג. 5 שרפי בני בית: מלאכי ארץ-ישראל; השווה תנחומא, וישלח, ג. בצבי ארץ: בארץ הצבי. 6 וברק משלחת: ומשלחת ברקים; הכוונה למלאכים. 7 ידודון: כינוי למלאכים, על-פי תה' סח:יג. 9 פתרון: כמו: פשר ופירוש. והשווה לעיל, ה:ה, טור 5; גם שם השתמש בלשון 'פתר' לפירושי מקראות. עולים ויורדים: השווה תנחומא, בומר, וישלח, ג: 'לא היה צריך לומר אלא יורדים ועולים, משאדם יורד הוא עולה, והוא אומר עולים ויורדים, א"ל אותן המלאכים שהיו משמרין אותו בארץ ישראל עלו להן וירדו אחרים לשמור אותו בחוצה לארץ'. 11 טפסרי ארץ טהורה: מלאכי ארץ-הקודש. 12 דרי... מטהרה: המלאכים בני חוץ-לארץ המתגוררים בארץ שאיננה עומדת בדרגת הקדושה של ארץ-ישראל; וללשון השווה יח' כב:כד: 'את ארץ לא מטהרה' (אבל ההשלמות כולן בלתי-בטוחות כאן, ואפשר שכתוב: לארץ מגואלה לא מטהרה).

אגדת בראשית (בומר) פרק נה

והיו מלאכי השרת משמרין אותו כל הימים שהי' בארץ ישראל. כיון שבא לצאת אצל לבן, נסתלקו הימנו אותן מלאכי השרת, ונמסרו לו אחרים. למה? שהמלאכים המשמשין בא"י אינן משמשין ח"ל. וכן יעקב ראה אותן כשיצא חוץ מן אביו, שנאמר "ויחלום והנה סולם" וגו' "והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו" (בראשית כח יב). לא הי' צריך לומר אלא יורדין ואח"כ עולין, שאין דרכן אלא לירד מלמעלה ואח"כ לעלות. ומה הוא עולים ויורדין? אותן המלאכים שהיו משמשין אותו בא"י על שבא לצאת ח"ל, ראה אותן מסתלקין הימנו, וירדו מלאכים אחרים ושימשו אותו בח"ל. כיון שבא לחזור אצל אביו, אמר הקב"ה למלאכים הראשונים שהיו משמרין אותו בא"י: אין אתם יוצאין לאפנ"טי (לקראת) של בני.

פיוטי שמעון לבראשית

[י]

מעמד וישלח (בר' לב:ד)

כ"י קיימברידג' ט"ש H 18:9, דף 2א-ב.
ה. – נרמז בפזמוני האנונימוס בראש הפזמון הראשון לסדר (פזמון קטז): 'מלאכים אשר'.
והפזמון עצמו בא בכתב-היד שלנו אחרי טור 12.
ו. – נרמז שם בראש הפזמון השני לסדר (פזמון קיז): 'אמוצים'.

א

[א]פוע נאין מַפֵּל דְפָנְיו
בצע שְעִיר המצפוניו
גָאָה וְקָם וְקָדָם פָּנְיו
[דוֹרְךְ]שׁו [ה]דְרִיךְ עַל אָפְנְיו

5 הַכְרִיעַ [שׁ]עִיר לִפְנֵי שָׁה
והמלטתם אֲשֶׁר בּו [חזו]סָה
זָרְעוּ [ל]בּוֹא אֵיכָה מְכַסָּה
חֲרָבוּ שִׁיבֵר אֹמֶר וְעוֹשָׁה

טָלָא [הַנָּ]קִי בְּמַעֲשָׂיו
10 יָרָא וּפְ[ח]ד מְמַכְעִיסִיו
כִּי אֵין לְנִפְּוֹת מַפְלִיא נָסִיו
לְכֵן שָׁלַח אֶל עֲשׂו

1 אפוע... דפניו: אפס ואין מכל צד, כשמלאכי חוץ-לארץ כבר נטשו את יעקב ומלאכי ארץ-ישראל, שלשם חזר, עדיין לא יצאו לקראתו; והשווה אגדת בראשית, נד-נה, עמ' 109-110, ומקבילות. / 2 בצע שעיר המצפוניו: הנוסח כאן קשה. ואולי רוצה לומר, שבשעת בין השמשות הנזכרת ביקש עשיו לבצע את צפונות לבו; והשווה עו' ו. / 3 גאה... פניו: נסמך על תה' יז: יג המובא בהמשך, שמדרש בר"ר עה:א, עמ' 878, דורש בענייננו: 'קדמיה לרשיעא עד דלא יקדמינך', על דרך: הבא להרגך השכם להרגו. / 4 דורשו: כינוי לאל. הדריך: את יעקב. / 5 שעיר: את עשיו. שה: יעקב. / 6 והמלטתם: אולי יש לגרוס: וְהַמְלִיטָם. / 7 זרעו: של יעקב (?). איבה מכסה: כינוי לעשיו (?). / 8 חרבו: של עשיו. שיבר: השווה תה' לו: טו. אומר ועושה: כינוי לה'. / 9 טלא: כינוי ליעקב. הנקי במעשיו: לפי המדרש פחד יעקב מזכות ישיבת ארץ-ישראל וכיבוד אב שבידי עשיו; ראה בר"ר עו:ב, עמ' 898. / 10 ממכעיסיו: מעשיו. / 11 מפליא נסיו: כינוי לה'. והשווה לעיל, ח:ו, טור 1: 'מפליא

י : א - ב

ככ(תוב) [וי]שלח יעקב מלאכים (לפניו אל עשו אחיו ארצה
שעיר שדה אדום) (בר' לב:ד)

ונ(אמר) ביום טובה היה בטוב (וביום רעה ראה גם את זה לעמת
זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה)
<קה' ז:יד>

15 ונ(אמר) קומה יי קדמה פניו (הכריעהו פלטה נפשי מרשע
חרבך) (תה' יז:יג)

ונ(אמר) חרבם תבא בלבם (וקשתותם תשברנה) (תה' לז:טו)
ונ(אמר) אלה ברכב (ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלהינו
נזכיר) (תה' כ:ח)

נזכיר [דו]דיך

בקול מידריך

20 ותגן עובדיך

עידריך ומודריך

ב(רוך) מגן

רחמיו. / 21 עידריך ומודריך: לצירוף השווה לעיל, ט:ה, טור 11.

ב

מלול דבר רך ושבך חרון
נתיב טוב בפתח[ח]י ג[ר]ון
סיחה תרפה סברון
עניו עז לעד אחרון

5 פציחת עניה גאון תכבש

1 מלול דבר רך: דיבור רך. וכך פותח גם הפייטן ינאי את פיוט המחיה לסדר זה: 'מלול
מך אף משיב' (רבינוביץ, עמ' 349; וראה תיקונו של אברמסון בעמ' 362 שם). ושבך
חרון: דיבור משכך כעס. / 2 נתיב טוב: הוא; וראה לעיל, ח:ז, טור 44. בפתחי גרון:
בפה. / 3 סברון: שבר ותקווה. / 4 עניו עז לעד: כאן אליטראציה של עי"ן, אבל לא
אדע פירוש הדברים; והשווה פיוטי ינאי, עמ' פד, שורה י: 'עז ענותך'. / 5 פציחת עניה:
כאן צמד נרדפים במשמעות דיבור ואמירה: והשווה פיוט של ינאי, גם כן בראש המחרוזת
השנייה של המחיה לסדר זה: 'פיצח לשון רכה' (רבינוביץ, עמ' 350). ואולי יש לגרוס

פיוטי שמעון לבראשית

צָרָה וְיָגוֹן תַּחֲבֹשׁ
קָמִים לָרֹב תִּיבֹשׁ
רָעִים וְעֹזִים פְּלִמָּה תִלְבֹּשׁ

שורו עת צרה איש תם
10 שילח מהירים במלאכתם
תרגל פנתיק [תוד]תם
תחנונים צנה אותם

ככ(תוב) ויצו אתם לאמר (כה תאמרן לאדני לעשו כה אמר
עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה) (בר' לב:ה)
ונ(אמר) תחנונים ידבר רש (ועשיר יענה עזות) (מש' יח:כג)
15 ונ(אמר) מענ[ה רך י]שיב חמה (ודבר עצב יעלה אף) (מש'
טו:א)
ונ(אמר) רבות רעות צדיק (ומכלם יצילנו ה') (תה' לד:כ)

[אֲדָנִי] אֲדָנִי
תְּדַלֵּן [דִּינָנִי]
וְתַפִּיל מְדִינָנִי
20 וּבְגָשָׁם תַּחֲיֶה יְדוּמִינִי

ב(רוך) מח[יה]

כאן: פציחת ענוה. גאון: גאוה. / 6 תחבש: תרפא. / 7 לרב: אולי יש לגרוס: לריב. / 9 שורו... איש תם: כשראה יעקב; ובפיוט של ינאי בראש המחרוזת השלישית של המחיה: 'שר וזה עולם שלו' (רבינוביץ, עמ' 350), היינו, כשראה יעקב, שהעולם הזה ניתן לעשיו. / 10 מהירים במלאכתם: כינוי למלאכים; הלשון על-פי מש' כב:כט. / 11 תודתם: ההשלמה בלתי-בטוחה וכן המשמעות. / 12 תחנונים צוה אותם: ובפיוט של ינאי באותו המקום: 'תלאותיו ציוה לתנות לו' (רבינוביץ, עמ' 350). / 14 תחנונים... עזות: מובא גם בפיוט של ינאי (רבינוביץ, עמ' 349). / 15 מענה רך ישיב... אף: מובא גם בפיוט של ינאי (רבינוביץ, שם). / 16 רבות רעות... ה': מובא גם בפיוט של ינאי (רבינוביץ, עמ' 351). ונדרש על יעקב אבינו בבר"ר, עט:ב, עמ' 938. / 20 ובגשם: רמז לגבורות גשמים. כתבי-היד העתיקים רומזים בדרך-כלל במקום זה לשל, וכאן העתקה מאוחרת יותר לשימושה של קהילה שמנהג-הקריאה שלה חד-שנתי.

ג

שלו[ת...] יגלו
מושיעים בלבנון יעלו
עשו וחיילו נואלו
[ו..] [ש]ב[ט] [נחב]לו

5 נחזך בלבוש אדום
האל תשית אדום
במהפכת סדום
הצת תחרב ותדום

נקראת דומה
10 [י..]ם [ת]היה דמומה
חלשה מ[יום] [אד]מה
יקרב יו[ם] משא דומה

ככ <תוב> משא דומה אל[י] קורא משעיר <שמר מה מלילה שמר
מה מליל> <יש' כא:יא>
ונ<אמר> ועלו מושיעים <בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה
לה' המלוכה> <עו' כא>
15 ונ<אמר> ימלוך <ה' לעולם. אלהיך ציון לדור ודור הללויה>

2 מושיעים... יעלו: על-פי עו' כא, ועשה את 'הר ציון' ל'לבנון'. / 3 עשו וחיילו
נואלו: על-פי יש' יט:יג. / 4 בשבט נחבלו: הוכו במקל. / 5 נחזך בלבוש אדום:
השווה בר"ר עה:ד, עמ' 882: 'ארצה שעיר שדה אדום [בר' לב:ג] הוא אדום תבשילו
אדום ארצו אדומה גיבוריו אדומים לבושיהם אדומים פורע ממנו אדום ב ל ב ו ש
א ד ו ס . . . פורע ממנו אדום שנאמר דודי צח ואדום [שה"ש ה:י] בלבוש אדום שנאמר
מדוע אדום ללבושך וגו' [יש' סג:ב]. והשווה גם פיוטו של ינאי בעניין: 'כמהנו לך דוד
צח ואדום / להיראות בלבוש אדום... שיתה מהפכה כסדום' (רבינוביץ, עמ'
358). / 6-7 תשית... סדום: על-פי נבואת ירמיהו (מט:יח) על אדום; וראה לעיל,
הפירוש לטור 5 בפיוט ינאי המובא שם. / 9 נקראת דומה: אדום, ועל-פי יש' כא:יא,
המשמש כפסוק ההפטר בהמשך. / 10 דמומה: שוממה, חריבה. / 11 חלשה: החלש
אותה, את אדום. מיום אדמה: עוד יותר מחולשת אדמה וצבויים אחרי שנהפכו.

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה עה (פרשת וישלח)

ארצה שעיר שדה אדום: הוא אדום תבשילו אדום [ארצו אדומה גיבוריו אדומים לבושיהם
אדומים פורע ממנו אדום בלבוש אדום]. הוא אדום-- ויצא הראשון אדמוני. ותבשילו אדום--שנ'
הלעיטני נא מן האדום האדום וגו'. ארצו אדומה--דכת' ארצה שעיר שדה אדום. גיבוריו
אדומים--שנ' מגן גיבוריהו מאדם. לבושיהן אדומים--שנ' אנשי חיל מתולעים. פורע ממנו
אדום--שנ' דודי צח ואדום. בלבוש אדום שנ' מדוע אדום ללבושך וגו'.

עבדיה א'

(א) חֲזֹן עֲבֹדְיָה כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְיָהוּה **לְאָדָם** שְׁמוּעָה שָׁמַעְנוּ מֵאֵת יְיָהוּה וְצִיר בְּגוֹיִם שָׁלַח קוֹמוֹ וְנִקְוָמָה עָלֶיהָ לְמַלְחָמָה. (ב) הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיד בְּגוֹיִם בְּזוֹי אֶתָּה מֵאֵד. (ג) זֶדוֹן לִבִּי הִשְׁיֵאֵךְ שִׁכְנִי בַחֲגוּי סֹלַע מְרוֹם שִׁבְתּוֹ אָמַר בְּלָבוּ מִי יוֹרֵדְנִי אֶרֶץ. (ד) אִם תִּגְבִּיָה כְּנֶשֶׁר וְאִם בֵּין כּוֹכָבִים שִׁים קִנֵּךְ מִשֵּׁם אוֹרִידֶךָ נָאִם יְיָהוּה. (ה) אִם גְּנָבִים בָּאוּ לָךְ אִם שׁוֹדֵדִי לִילָה אִיךָ נִדְמִיתָה הֲלוֹא יִגְנְבוּ דִּים אִם בְּצָרִים בָּאוּ לָךְ הֲלוֹא יִשְׁאִירוּ עַלְלוֹת. (ו) אִיךָ נִחַפְּשׁוּ עָשׂוּ נִבְעוּ מִצְּפָנָיו. (ז) עַד הִגְבּוֹל שְׁלַחוֹךְ כָּל אַנְשֵׁי בְרִיתֶךָ הִשְׁיֵאוֹךְ יָכְלוּ לָךְ אַנְשֵׁי שְׁלֹמֶךָ לַחֲמֶךָ יִשְׁיִמוּ מְזוֹר תַּחְתִּיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ. (ח) הֲלוֹא בִּיּוֹם הַהוּא נָאִם יְיָהוּה וְהֵאֲבֹדְתִי חֲכָמִים מֵאָדָם וְתְבוּנָה מִהֵרָ עָשׂוּ. (ט) וַחֲתּוֹ גִּבּוֹרֶיךָ תִּימָן לְמַעַן יִכָּרֵת אִישׁ מִהֵרָ עָשׂוּ מִקְטָל. (י) מִחֲמַם אֲחִיךָ יַעֲקֹב תִּכְסֶּךָ בּוֹשָׁה וְנִכְרַת לְעוֹלָם. (יא) בִּיּוֹם עֲמָדֶךָ מִנְּגִד בִּיּוֹם שְׁבוֹת זָרִים חִילוֹ וְנִכְרִים בָּאוּ שְׁעָרוֹ **וְעַל יְרוּשָׁלַם יָדּוּ גּוֹרֵל** גַּם אֶתָּה כָּאֶחָד מֵהֶם. (יב) וְאֵל תֵּרָא בִּיּוֹם אֲחִיךָ בִּיּוֹם נִכְרוּ וְאֵל תִּשְׁמַח לִבְנֵי יְהוּדָה בִּיּוֹם אֲבָדָם וְאֵל תִּגְדֹּל פִּיךָ בִּיּוֹם צָרָה. (יג) אֵל תִּבּוֹא בְּשַׁעַר עַמִּי בִּיּוֹם אִידָם אֵל תֵּרָא גַם אֶתָּה בְּרַעַתּוֹ בִּיּוֹם אִידּוֹ וְאֵל תִּשְׁלַחְנָה בְּחִילוֹ בִּיּוֹם אִידּוֹ. (יד) וְאֵל תַּעֲמִד עַל הַפָּרֶק לְהַכְרִית אֶת פְּלִיטָיו וְאֵל תִּסְגֵּר שְׁרִידָיו בִּיּוֹם צָרָה. (טו) כִּי קְרוֹב יוֹם יְיָהוּה עַל כָּל הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לָךְ גְּמֻלָּךְ יָשׁוּב בְּרֹאשֶׁךָ. (טז) כִּי כַּאֲשֶׁר שְׁתִּיתָם עַל הַר קָדְשִׁי יִשְׁתּוּ כָּל הַגּוֹיִם תִּמִּיד וְשִׁתּוֹ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ. (יז) וּבַהֵר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קָדֶשׁ וְיִרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם. (יח) **וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ** וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית **עֲשׂוֹ לִקְשׁ** וְדָלְקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא יִהְיֶה שְׁרִיד לְבֵית עֲשׂוֹ כִּי יְיָהוּה דָּבָר. (יט) וְיִרְשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת הָרָעָה וְהִשְׁפִּלָה אֶת פְּלִשְׁתִּים וְיִרְשׁוּ אֶת שְׂדֵה אֲפְרַיִם וְאֶת שְׂדֵה שְׁמֶרוֹן וּבְנִימָן אֶת הַגִּלְעָד. (כ) וְגִלְתָּ הַחֵל הַזֶּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כְּנַעֲנִים עַד צָרַפְתָּ וְגִלְתָּ יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסִפְרָד יִרְשׁוּ אֶת עָרֵי הַנֶּגֶב. (כא) **וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בַּהֵר** **צִיּוֹן** לְשַׁפֹּט אֶת הָרָעָה וְהִתְּהָ לִיְהוּה הַמְּלוֹכָה.